

elzárkózzunk a gyermekek elől. Hány helyen ki van írva a tanári szoba ajtára: «Tanulóknak a tanári szobába belépni tilos!» Azt kérdezem: miért? A nagy, politikai és felekezeti viták miatt?

Mostanában a tanulók lekötele is nagy változásokon ment keresztül, tehát ha kérdeznivalójuk van, hadd kérdezzenek. Óra alatt, ha a tanulók a tárgytól eltérő dolgokról akarnak érdeklődni, legtöbbször leintjük ezzel a mondással: «Nem tartozik ide». Szerintem szükséges, hogy a kapcsolat a tanár és a tanítvány között fennálljon óra alatt épp úgy, mint az óráközökben. Politizálás helyett, ha más iskolai elfoglaltságunk nincs, a tanulók között van a helyünk. Gondoljuk meg, hogy a tanulók száma iskolánként 400—1000 között váltakozik, a testületi tagok száma pedig ennek a számnak csak kis százaléka. Ha mármost óra alatt nem érünk rá mindenre felelni, a szünetek alatt meg elzárkózzunk: mikor beszélgethessünk bizalmasabban azokról a kérdésekről, melyekre a feleletet a tanulók mitőlünk várják?

A tanulóknak a «felügyelő tanárok» szereplése nem nagyon tetszik s éppen azért néha ők is elzárkóznak előlük, hogy megfelelő szórakozást kereshessenek maguknak (ilyen a cigarettázás!). A tanulók már ismerik az egyes «felügyelő tanárok» szokásait s felügyelői hivatásuk alatt nem igen zaklatják őket kérdésekkel, vagy ha mégis kérdeznek valamit, csak azért intéznek kérdést, hogy azalatt a felügyelet szüneteljen.

Ha minden felügyeleti beosztás nélkül vagy akár beosztással a tanárok jórésze a tanulók között járkálna, ennek jótékony fegyelmező hatása az órákra is kiterjedne. A tanár és a tanítvány együtt dolgozzék s együtt legyen pihenés alatt is. Ennek a rendszernek üdvös voltáról a gyakorlatban még nem lehetett alkalmam meggyőződni, mert tizennégy évi szolgálatom alatt még nem tanítottam olyan iskolában, ahol ezzel a rendszerrel találkozhattam volna.

Benedek János.

VEGYES.

Miniszteri programcikk. Most az «új» foglalkoztatja, nyugtalanítja, izgatja az elméket világszerte. Mindenütt újjászervezésről, újtásokról, megújulásról beszélnek, írnak. A dolgoknak ilyen alakulása egyébként már a háború küszöbén sejthető volt. (l. *M. P.* 1915, 28—53. l. «Új idők»). Amikor e folyóiratnak volt szerkesztője megírta «*Benső megújulás*» c. komoly cikkét (*M. P.* 1918, 564—66), ugyanakkor az egyik porosz közoktatásügyi miniszter is papirosra róttá az «új»-jal kapcsolatos gondolatait. A *Monatschrift für höhere Schulen* nov.-dec.-i száma érdekes meg-

lepetéssel szolgál: *Neue Bahnen im preussischen Ministerium für Wissenschaft, Kunst und Volksbildung* címmel két lapon Hoffmann Adolf, immár volt miniszter, mondja el közművelődési programját, amelyben tömörítve megtaláljuk az utolsó években főleg a német szocialisták és liberálisok részéről hangoztatott jelszavakat, reformkívánásokat és javaslatokat. Az új minisztérium feladata, írja Hoffmann, hogy új utakat tegyen szabaddá és középpontja legyen mindazoknak a törekvéseknek, amelyek e célokat szolgálják. A forradalom szülte új államnak biztosítéka az ifjúság és ezért a reformokat az iskolán kell kezdeni, mely az egységes iskolán fog felépülni. Minden állampolgárnak a művelődésnek egyforma lehetőségei álljanak rendelkezésre. Valóra fog válni a tanítás és a tanszerek ingyenessége. Gyermkeinket a szabadság szellemében akarjuk nevelni, menten minden gyámkodástól, a történelemnek hagyományos meghamisításától, a tanításnak felekezeti befolyásolásától. Az iskola és az egyház teljes szétválasztását, úgyszintén a vallás szabad gyakorlását biztosítjuk. A fej- és kézimunka egyaránt fontos a társadalomra; a művelődésnek valamennyi eszköze és intézménye mindenki részére egyformán hozzáférhető legyen. A miniszter kissé szónokias módon felhívja a «polgárokat és polgárnöket», hogy ennek az eszményi programjának megvalósításában legyenek segítségére «a néptársak javára, az egész emberiség üdvösségére!» Amikor a *Monatsschrift*nek ez a száma megjelent, Hoffmann már nem volt miniszter. Hivatali ténykedése, főleg az iskolai vallásitanításnak gyökeres kiirtására irányuló törekvése még politikai elvtársaiban is ellenzésre talált, de nagy ellenzéke támadt neki magában a minisztériumban is, ahol többen nyíltan állást foglaltak ellene. A kisebbségi (függetlenségi) szocialista közoktatási miniszter elment, minisztertársa, a többségi szocialista-pártbeli Hänisch egyelőre megmaradt. Ezzel a porosz közokt. minisztérium ikerjellege megszűnt. Úgy látszik, itt sem fér meg két dudás egy csárdában. A két porosz közokt. miniszter, Hoffmann és Hänisch közti ellentét főleg az egyház és az állam elválasztása és az iskolai vallásitanítás teljes megszüntetése ügyében éleződött ki.

Új irányelvek a történelem tanításában. Ez a kérdés most mindenütt napirenden van, győzőknél és legyőzötteknél egyaránt. Ezúttal két szomszédos országnak idevágó mozgalmáról számolunk be. Németországban Hoffmann Adolf volt miniszternek 1918 novemberi emlékeztető rendelete vetette felszínre a kérdést s a német történelemtanárok szövetségének folyóiratában (*Vergangenheit und Gegenwart*, 1919 januári füzet) maguk a kiadók, Friedrich és Rühlmann tanárok, szóltak hozzá. Tétéleik, amelyekben a «forradalom követeléseit» részben elismerik, részben visszautasítják, a következők: 1. A történelemtanár működésének feltétele tudományos meggyőződésének szabadsága. Ennek befolyásolására (*kommandieren*) irányuló minden legcsekélyebb kísérlet a leghatározottabban visszautasítandó. 2. A történelemtanításnak mint etikai szaknak jellegét fenn kell tartani s lehetőleg erősíteni. 3. A történelem tanára maradjon az igazság kutatója és mindenkivel szemben legyen igazságos. Ápolja a haza iránti szeretetet, de ne a sovinizmust és ne nevelje az ifjúságban a

bosszú érzéseit. Mély társadalmi megértéssel kell rendelkeznie, a tanításban a fennálló államformával szemben minden izgatástól tartózkodjék és változatlanul az állam iránti hűségre (*Staatsgesinnung*) neveljen. 4. Kívánatosnak látszik a háborús és dinasztikus történelemnek némi megszorítása, viszont a művelődéstörténetnek, különösen a belpolitikának kiszélesítése. Tárgyalni kell az elemi közgazdaságtant, alkalmi szociológiai tanítások is megengedhetők, de a tulajdonképpeni történelemtanításnak szociológiával való pótlása nem fogadható el. 5. A tananyag módosítására vonatkozó valamennyi intézkedés csak a tanügyi hatóságok és a szakemberek közös tanácskozásainak eredménye lehet. — Német-Ausztriában a közoktatásügyi h. államtitkár szept. végén adta ki az új *Irányelveket* (*Richtrlinien*) a középiskolai tanárok részére a történelem és honismeret tankönyveinek alkalmazása ügyében. Az ifúságot ezentúl nem szabad a történelmi tankönyvek háborús történelmi, uralkodói és dinasztikus részleteinek emlékezetbe vésésével gyötörni; a volt osztrák-magyar monarchia története a történelem tanításának keretében az eddiginél jóval csekélyebb tért kell hogy elfoglaljon. Az *Irányelvek* nyomatékosan ajánlják a történelem tanításának olyan módszerét, amely mindenekelőtt a hazai föld és nép népi (*völkisch*), gazdasági és társadalmi fejlődésének nagy történelmi összefüggését veszi alapul. A jövőben az immár oly szűk határok közé szorított hazának (*Heimat*) a története lép homloktérbe és tárgyalandó annál behatóbban. Szoros kapcsolata Németország és a német nép történetével kerül a Habsburg-birodalom történelmi összefüggései dicsőítésének helyébe. A tanárságot buzdítani kell arra, hogy a történelmi tanítását a céltudatos állampolgári nevelés és a társadalmi erények felkeltése érdekében értékesítse. Amíg teljesen megfelelő tanítási segédeszközök nem állnak rendelkezésre, jegyzik meg az *Irányelvek*, a tanárságnak mindent el kell követnie, hogy sikeresen áthidalja a régi tantételek és az élő tények között tátongó széles űrt. De ugyanekkor óva intenek minden felesleges vitatkozástól, amely annak látszatát kelthetné, mintha immár minél gyorsabban merő ellentétét kellene tanítani annak, ami eddig érvényben volt. Ezek a német és osztrák fejtegetések nem egy olyan igazságot tartalmaznak, amely a jövő magyar történelmi oktatásnak is javára válna.¹ *kf.*

A neveléstudomány a magyar egyetemeken.² Egyetemeken az 1918—19. tanévben a következő pedagógiai előadások voltak hirdetve: *A budapesti egyetemen* az I. félévre: 1. A bölcsészettudományi karon: Dr. Fináczy Ernő ny. r. tanár: a) Didaktika. Hetenként 4 óra. b) Pestalozzi pedagógiája. 1 óra. c) Pædagogiai gyakorlatok (kapcsolatban

¹ Ennek ötletéből felhívjuk olvasóink figyelmét Lavisse Ernőnek a *Revue Pédagogique*-ban (1904 szept. 15., 211—220. l.) megjelent *L'histoire à l'école* c. beszédére. Ebben t. k. ezekkel a most és mindig időszerű szavakkal fordul a tanulóifúsághoz: «Ne felejtsek el soha, hogy a köztársasági szabadság rendszere alatt minden erőszak bűn; megölheti a szabadságot és a köztársaságot». (219. l.)

² A budapesti és debreczeni magyar tudományegyetem tanrendje nyomán.

Pestalozzi-olvasmánnyal). Elsősorban a tanárképző-intézet tagjai részére. 2 óra. — Dr. Acsay Antal magántanár: Az újkor pädagógiája Rousseau föllépéseig. 2 óra. — Középiszkolai tanárképző-intézeti előadások és gyakorlatok: Dr. Waldapfel János: a) A középiszkolai tanár hivatása, különösen a módszeres tanítás feladatai. 1 óra. b) Középiszkolai német olvasmányok tárgyalása. 2 óra. c) A középiszkolai német nyelvtani oktatás anyaga és módszere. 1 óra. d) Gyakorlatok a középiszkolai methodika köréből. 2 óra. — 2. A hittudományi karon: Dr. Acsay Antal megbízott előadó: a) Általános neveléstudomány. I. rész. 2 óra. b) Tanítás- és módszertan. 2 óra. A II. félévre: 1. A bölcsészettudományi karon: Dr. Finázy Ernő ny. r. tanár: a) Neveléstörténet. (XVII. század.) Hetenként 4 óra. b) Pädagogiai problémák. 1 óra. c) Pädagogiai gyakorlatok. (Kapcsolatban Comenius-olvasmánnyal.) Elsősorban a tanárképző-intézet tagjai részére. 2 óra. — Középiszkolai tanárképző-intézeti előadások és gyakorlatok: Dr. Waldapfel János: a) A magyar nyelv és irodalom methodikája. 1 óra. b) Középiszkolai német olvasmányok tárgyalása. 2 óra. c) A középiszkolai német nyelvtani oktatás anyaga és módszere. 1 óra. d) Gyakorlatok a középiszkolai methodika köréből. 2 óra. — 2. A hittudományi karon: Dr. Hanuy Ferenc ny. r. tanár: A kath. iskolaügyre vonatkozó egyházi és állami törvények és rendszabályok. 1 óra.¹ A debreczeni egyetemen az I. félévre: Dr. Mitrovics Gyula ny. r. tanár: a) A középkori nevelés elmélete. Heti 3 óra. b) Az akarat nevelése. 3 óra. c) Szemináriumi gyakorlatok az érzelme nevelése köréből. 1 óra. d) A magyar nyelv és irodalom tanításának középiszkolai módszere. (Tanárképző-intézeti előadás.) 2 óra. — Dr. Pokoly József ny. r. tanár: Történelemtanítás a középiszkolák alsó és felső osztályaiban. (Tanárképző-intézeti előadás.) 2 óra. A II. félévre: Dr. Mitrovics Gyula ny. r. tanár: a) A görögök és rómaiak nevelése. Heti 3 óra. b) Az egyéni nevelés. 3 óra. c) A magyar irodalom középiszkolai tanításának módszere. (Tanárképző-intézeti előadás.) 2 óra. d) Szemináriumi gyakorlatok. 1 óra. — Pályatétel a pedagógiából: Az egyetemi pädagogika történelmi fejlődése az egyetem ideáljából levezetve. N.

Értekezet a pädagogiai folyóiratok ügyében. Imre Sándor vallás- és közoktatásügyi államtitkár szeptember 25-én értekezletet tartott a pädagogiai folyóiratok ügyében s mérlegelve egyrészt a folyóiratok megjelentetésében felmerült nehézségeket, másrészt szem előtt tartva a közvetlen jövőnek a feladatait s a tudatosan közös célra való törekvésnek nagy fontosságát, megállapodott a szerkesztőkkel egy közös munkatervnek általános körvonalaiiban s néhány egyetemes irányelv követésében. N.

¹ A proletárdiktatúra életbeléptetése után «egyes előadások pótlására és a tanárképzés kiegészítésére» a közoktatásügyi népbiztos átmenetileg a II. félévre új előadókat bízott meg előadások tartásával. Ezek közül neveléstudományi tárgyúak voltak a következők: Antal Márk: A kommunista társadalom iskolája. Hetenként 2 óra. — Kármán Elemér: A gyermekvédelem alaptanai. 2 óra.